

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО”
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

“ІНОЗЕМНА МОВА (ОСНОВНА, ПРАКТИЧНИЙ
КУРС)”

на тему: «Лексико-семантичні засоби реалізації цілісності фахового медичного
перекладу: комунікативно- перекладацький аспект»

Студентки 4 курсу
Групи ЛАз-81
спеціальності 035 “Філологія”
Медончак Анастасії
Викладач кафедри ТППАМ,
Волощук Ірина Петрівна

Кількість балів: _____ Оцінка

Члени комісії _____

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ – 2022

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
ABSTRACT	Ошибка! Закладка не определена.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕКСТОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ	9
1.1. Тексти медичного дискурсу в контексті сучасних текстолінгвістичних досліджень	9
1.2. Структурна складова текстів і репрезентація текстової зв'язності ...	12
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ	18
2.1. Термінологія у сфері медицини та її особливість у медичних текстах	18
2.2. Уніфікація англійської і української фахової термінології сфери медицини та охорони здоров'я	21
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ В МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	26
3.1. Семантична каркасна сітка назв препаратів: основні способи творення	26
3.2. Особливості перекладу фахових текстів у сфері медицини на прикладі медичних інструкцій	43
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
SUMMARY	55

АНОТАЦІЯ

У даній роботі було здійснено аналіз фармтекстів-інструкцій в структурно-семантичному й прагматичному аспектах. Актуальність роботи визначається розкриттям складних технік оформлення (упаковки) спеціальної інформації, релевантної Переклад спеціальних текстів - це досить складне завдання, яке вимагає від перекладача певних галузевих знань, чіткого розуміння змісту оригінального тексту та обізнаності щодо вирішення різних проблем перекладу. Призначення тексту та його цільова аудиторія визначають структуру тексту, семантику, лексику, граматику для фахівця і нефахівця та локалізацією та уніфікацією назв препаратів.

Відповідно до цілей та завдань було досліджено визначення термінологічної системи фахової мови; здійснено мовний аналіз тексту; проведена систематизація досліджуваних термінів за використаними перекладацькими трансформаціями; вивчено перспективи уніфікації терміносистеми біомедицини.

Ключові слова: лінгвістичний аналіз, перекладацькі трансформації, фахова мова, біомедицина, терміни

ABSTRACT

The purpose of the research is to identify and study the peculiarities of formation and methods of translation of term system units in the language for special purpose in Biomedicine using scientific and journalistic editions which are written for both experts in this branch and ordinary people.

The graduate research paper is devoted to the complex study of terminological systems of Biomedicine in the English and Ukrainian languages.

Special texts translation is a sophisticated process which requires from a translator to consider the features of profession, the content of the translated text and problems of translation. The text function together with the target text audience determine the target language text structure, semantics, lexis, grammar and translation means, tools and strategies.

In accordance with the objectives and tasks the definition of the term system was investigated, the linguistic analysis of the text has been carried out; the classification of the terms under analysis according to the translation transformations has been worked out; the prospects of the term system in Biomedicine unification have been studied.

Key words: linguistic analysis, term system, language of special purpose, Biomedicine, terms.

ВСТУП

Розглядаючи наукові підходи до визначеності фахового тексту формулюємо робоче поняття тексту - текст є витвором мовленнєвого процесу, який характеризується завершеністю, також присутня об'єктивація у вигляді письмового документа, що було опрацьовано літературно згідно до типу документа. Структура цього витвору – заголовок та низка надфразних єдностей, тобто, особливих одиниць. Ці одиниці об'єднані різними типами граматичного, лексичного, стилістичного та логічного зв'язку. Витвір має прагматичну настанову та певну цілеспрямованість.

Грунтуючись на визначенні Ф. Бацевича текст, як явище позамовної та мовної дійсності, є складним феноменом. І цей феномен виконує найрізноманітніші функції: є учасником комунікацій, надає допомогу у зберіганні та передачі інформації у часі та просторі. Також він виступає фіксатором психічного життя індивідів, досить логічно являється продуктом певної історичної епохи. Текст – це форма існування культури, він відбиває конкретні соцікультурні традиції. Текст (лат. *textum* – зв'язок, поєднання, тканина) – усне, письмєнне або друковане структурно і концептуально організоване словесне ціле, що є посередником і водночас кінцевою реалізацією (результатом) комунікації, феноменом використання мови; форма утілення живого дискурсу після його завершення [4, с. 34].

Актуальність даного дослідження зумовлена спрямованістю сучасних мовознавчих студій на інтегроване дослідження мовних явищ у взаємодії їхніх комунікативно-прагматичних і структурних аспектів, тенденцією до поглибленого вивчення типів текстів і збільшенням інтересу до структури, прагматики та семантики текстів, а також нестачею праць, присвячених лінгвотекстуальній специфіці фармацевтичних текстів-інструкцій. Також

актуальність теми дисертації визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на комплексний аналіз тексту в семантичному, комунікативно-прагматичному, функціональному аспектах, зокрема, інтересом до текстів широкої сфери функціонування (мас-медійні, рекламні тощо).

Аналіз фармтекстів-інструкцій в структурно-семантичному й прагматичному аспектах актуальний також з огляду на необхідність розкриття складних технік оформлення (упаковки) спеціальної інформації, релевантної для фахівця і нефахівця. Інтерес до дискурсу такого типу пов'язується з розглядом функціонування мови в зв'язку з забезпеченням ефективності інтерактивних процесів у медичній сфері, оптимізацією структурно-семантичних способів організації текстів.

Метою даної курсової є дослідження особливостей текстуальності та специфіка мовних засобів її вираження у текстах медичної галузі

Об'єктом дослідження є англомовні структуровані тексти, які супроводжують лікарські препарати і слугують інструкціями до їхнього вживання.

Предметом дослідження є структурні, семантичні та прагматичні особливості англомовних фармацевтичних текстів, які є супровідними до ліків.

Основними завданнями курсової роботи є:

1. Дослідити структурну складову текстів і репрезентація текстової зв'язності
2. Розглянути семантичний складник текстів в аспекті репрезентації текстової зв'язності
3. Проаналізувати термінологію у сфері медицини та її особливість у медичних текстах
4. Вивчити тексти медичного дискурсу в контексті сучасних текстолінгвістичних досліджень
5. Дослідити семантичну класифікацію речень медичних інструкцій
6. Проаналізувати втілення комунікативно-прагматичних інтенцій в сучасних англомовних фармацевтичних текстах та особливості їх адресності.

Методи дослідження. Поставлені завдання й особливості фактичного матеріалу зумовили інтегроване використання: методу лінгвістичного опису; кількісного методу для аналізу сукупності досліджених текстів; елементи стилістичного аналізу для характеристики їхньої стилістичної та жанрової специфіки.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять основні положення сучасної лінгвопрагматики (Г.Г.Почепцов, Н.Д.Арутюнова, Дж.Ліч), стилістики (М.М.Кожина, І.В.Арнольд), лінгвістики тексту (Р. де Богранд, Т. ван Дейк, О.П.Воробйова, З.Я.Тураєва Т.В.Радзієвська, І.М.Колегаєва), когнітивної лінгвістики (О.О.Залевська, О.С.Кубрякова).

Наукова новизна курсової полягає в тому, що англомовні тексти – інструкції для супроводження лікарських препаратів, вперше розглядаються з позицій лінгвістики тексту. Було встановлено характер текстової сегментації та особливості зв'язності тексту.

Практичне значення даної роботи зумовлюється можливістю її подальше використання у викладанні практичного курсу англійської мови, в нормативних курсах лексикології і стилістики англійської мови, спецкурсів з проблем лінгвістики тексту, теоретичної граматики.

Структура курсової роботи. Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕКСТОЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Тексти медичного дискурсу в контексті сучасних текстолінгвістичних досліджень

Термін медичний дискурс відповідно до ранжування всіх типів дискурсів є інституційним типом дискурсу. У цьому випадку ми говоримо про інституційну установу, яка включає в себе статусну нерівноправність медичного персоналу та пацієнтів.

Медичний персонал повинен створювати атмосферу впевненості з його боку, бути професіоналом, пацієнтом, у свою чергу, повинен слухати лікарів та виконувати всі їх розпорядження.

Щоб створити такий тип атмосфери у відносинах між медиками та пацієнтами, це є атмосфера довіри та щирості, протягом багатьох років створювалися особливі форми поведінки, мовних стратегій і тактик, які лягли в основу медичного дискурсу [9, с. 64].

Дискурсивна особливість медичного дискурсу, з точки зору В.В. Журі, включає використання шести основних видів медичних компетенцій:

1) екстралінгвістична компетенція – це знання для зовнішніх (соціальний, культурний, психологічний) контексти комунікацій, про мотивацію та цілі діалогів;

2) жанрова компетенція – це наукові знання про жанрові форми промов;

3) стратегічна компетенція використовує мовленнєве вплив як основне поняття, оскільки воно реалізується за допомогою мовних стратегій і тактик;

4) у комунікативній компетенції виділяються форми дискурсу (нарративи, дескриптиви, імперативи та ін.), а також типи викладу (дескриптивний, нарративний, директивний тощо);

5) паралінгвістична компетенція – це наукові знання про прості засоби (темп, гучність, висота і тембр голосу, особливості артикуляції), а також знання про невербальні компоненти спілкування (міміка, жестикуляція);

6) емоційна компетенція виділяє типові емоції пацієнта та емоційно-марковані теми дискурсу [5, с. 87].

Медичний дискурс має багато різних класифікацій та форм, ми ж у роботі відобразимо ті, які мають для нашого дослідження важливе значення.

Говорячи про медичний дискурс, ми вважаємо важливим вказати трактування характеристик дискурсу: учасники, хронотоп, жанри, теми дискурсу, які також включають певні моделі поведінки та цінності. В.І. Карасик виділяє такі категорії дискурсу, на яких засновано побудову будь-якого типу дискурсу:

- 1) учасники спілкування (їх статуси та ролі);
- 2) умови спілкування (місце та час спілкування комунікантів);
- 3) організація спілкування (стратегії, мотиви та цілі);
- 4) способи спілкування (канал та жанр спілкування) [12, с. 187].

Наразі ми розкриємо кожен з особливостей категорій. Учасниками спілкування у цьому вигляді дискурсу є медичний персонал та пацієнти. Медичні працівники – люди соціальної професії, з високим ступенем відповідальності, які мають спеціальну вузькоспрямовану освіту.

Відповідно, в даному випадку ми говоримо про нерівноправне спілкування, тому що пацієнти по відношенню до медиків знаходяться на іншій соціальній ступені з точки зору медицини.

У зв'язку з цим ми говоримо про інституційний тип дискурсу, про який вже було згадано. Говорячи про характеристики спілкування, звернемо увагу насамперед на хронотоп. Під хронотопом ми, за М.М. Бахтіним розуміти «спайку простору та часу».

Якщо ми звернемо увагу на просторову характеристику, місцем медичного дискурсу можуть бути кабінет лікаря, палата у лікарні, кімната у квартирі

пацієнта та інші. У нашому дослідженні більшість діалогів між медичним персоналом та пацієнтами проходитиме на ресепшені стоматологічної клініки.

Якщо ми говоримо про тимчасові характеристики, то ми будемо аналізувати діалоги між медиками та пацієнтами у сучасному суспільстві.

Ми не враховуємо діахронічний аспект медичного дискурсу, оскільки це не входить до мети нашого дослідження. Крім того, у характеристиках спілкування варто згадати про пресупозиції. Пресупозиція – те, що поставлено не вербально, бо як прихований сенс будь-якого висловлювання, як попереднє знання якогось предмета. Л.С. Бейлінсон виділяє безліч пресупозицій медичного дискурсу, серед них: «Медики заслуговують на повагу, їх рекомендації обов'язкові для виконання», «Потрібно вміти терпіти біль».

На думку вченого, вони безпосередньо пов'язані з цілями та цінностями медичного дискурсу [17, с. 5-10].

В організації спілкування саме медики як представники соціально-значущої професії мають контролювати комунікацію. Про стратегії, які застосовуються до даного типу дискурсу, ми поговоримо пізніше. Але перш ніж приступити до таких понять організації спілкування, як комунікативні стратегії та тактики, а також їх подальший поділ, необхідно визначитися, яку мету переслідує медичний персонал при взаємодії з пацієнтом.

По Л.С. Бейлінсон, основною метою медичного персоналу в медичному дискурсі є надання допомоги пацієнту, тобто визначення захворювання, проведення лікування та пояснення пацієнту, якого саме способу життя він повинен дотримуватися для збереження свого здоров'я. Відповідно до цих цілей, вона виділяє три основні типи стратегій у медичному дискурсі – діагностичну, лікувальну та рекомендууючу [9, с. 72].

З погляду способів спілкування, тональність спілкування має бути офіційною, але не надто; допускається використання жартів, прикладів із повсякденного життя. Спілкування між медичним персоналом та пацієнтами має бути дистанційним, але водночас доброзичливим, щирим та співчутливим. Каналами комунікації можуть виступати різні форми відправлення

повідомлення, включаючи усне мовлення, немовне спілкування (міміка, жести, пози) та письмове повідомлення (рецепт). Однак у нашому дослідженні ми звертаємо увагу на вербальне спілкування між медичним персоналом та пацієнтами та аналізуємо його з погляду типів комунікативних стратегій та тактик.

Л.С. Бейлінсон вважає, що жанри медичного дискурсу співвідносяться з його стратегіями, дослідник виділила такі жанри в медичному інституційному дискурсі: консиліум, вербальне лікування, медична рекомендація, рецепт, медична скарга пацієнта, мапа анамнезу, довідки об'єктивної медичної експертизи. Для нашого дослідження особливе значення має вербальне лікування і ті мовні тактики та стратегії, які він реалізує під час комунікації [2, с. 92].

Таким чином, ми можемо сказати, що медичний дискурс – це усний інституційний дискурс, що передбачає статусне нерівноправність лікаря та пацієнта у певних тимчасово-просторових характеристиках спілкування, що відповідає потребам в охороні здоров'я та реалізується за допомогою комунікативних стратегій та тактик.

1.2. Структурна складова текстів і репрезентація текстової зв'язності

До кола питань, пов'язаних з феноменом тексту та досить освітлених лінгвістикою тексту, належить питання про зв'язність тексту, яка представляється як основна, а часто навіть текстотворна властивість тексту. Це тим, що у лінгвістиці встановився погляд текст як на інформаційне і структурне єдність, як функціонально завершене мовлення ціле. Завданням дослідника в даному випадку є виявлення видів зв'язків у тексті та визначення правил передачі інформації, щоб уникнути помилкового трактування тексту читачем.

Поняття зв'язності у загальному плані можна визначити через повтор: послідовність знаків розцінюється як зв'язкова, оскільки має місце повторюваність різних знаків, їх форм, і навіть смислов. Розрізняють локальну

та глобальну зв'язність. Локальна зв'язність – це зв'язність лінійних послідовностей. Глобальна зв'язність – те, що забезпечує єдність тексту як смислового цілого. Зв'язність у загальному вигляді проявляється у тексті трьома способами: через когезію, ретроспекцію та протекцію.

І. Р. Гальперін вважає, що складність тексту реалізується через різні форми когезії (від англ. cohesion 'зчеплення'), спеціальні види зв'язку, що забезпечують континуум, тобто. логічну, темпоральну та просторову послідовність та взаємозв'язок повідомлень у тексті [13, с.52].

Когезія поділяється на види залежно від низки підстав. Так, на підставі характеру мовної одиниці, що повторюється, виділяють фонетичну, морфемну, морфологічну (або граматичну), лексичну, синтаксичну когезію. У забезпеченні цього виду зв'язності особливу роль грають фігури повтору такі, як анафора, епифора, епанафора, синтаксичний паралелізм, хіазм та інших. Цей тип зв'язності заснований на повторюваності елементів якогось мовного рівня не більше тексту.

Також для художнього тексту характерний ще один тип когезії, виділений І. Р. Гальперіном, – це образна когезія. Під нею дослідник пропонує розуміти такі види зв'язку, які, «перегукуючись з асоціативними, збуджують уявлення про чуттєво сприймані об'єкти дійсності». Найбільш яскравим прикладом образної когезії може бути розгорнута метафора. У цьому виді когезії промовець пов'язує не предмети та явища дійсності, а образи, за допомогою яких ці предмети та явища представлені, що призводить до руху характеристик об'єкта за відносної статичності самого об'єкта. Найбільш виразно образна когезія реалізується у поетичних творах.

І. Р. Гальперін виділяє композиційно-структурні форми когезії – це такі форми, які порушують послідовність та логічну організацію оповіді різного роду відступами, поясненнями, вставними епізодами, які безпосередньо не пов'язані з основною темою викладу [7, с.64].

У тексті може бути ще стилістична когезія, яка забезпечується повторюваністю фігур мови та прийомів. Наприклад, використання у тексті

фігури анафори чи хіазму. Нарешті зустрічаються і ритмікоутворюючі форми когезії, до яких належить метр, ритм, рима.

На підставі розташування елементів, що повторюються, виділяють дистантну і контактну когезію, яка забезпечується здійсненням зв'язку на різних ділянках тексту. Під контактною когезією розуміється наявність корелюючих елементів між наступною та попередньою пропозицією в тексті. Дистантна когезія переважно характерна для художніх текстів, де, лише уважно придивившись до форми, можна назвати ототожнювані елементи. Таким чином, когезія як один з типів зв'язності в тексті виконує функцію не тільки формального зближення елементів, але і несе семантичну навантаження, представляючи собою індексний знак, просторово зближує дистантно розташовані елементи тексту. Когезія нерідко тягне у себе зміна смислових відносин двох зрізаних відрізків.

З вживання елементів у тексті виділяють зв'язність: регулярну і нерегулярну [11, с.74].

Залежно від напрямку, у якому здійснюється зв'язок, виділяють зв'язність: прогресивну та регресивну.

Крім когезії зв'язність тексту забезпечується за рахунок протекції та ретроспекції, що виявляються в основному імпліцитно: ретроспекція заснована на здатності нашої пам'яті утримувати раніше сказане та зчіплювати його з наступними повідомленнями; у протекції імпліцитність при переплетенні з деякими експліцитно вираженими сигналами звертає увагу читача, змушує його передбачити те, що буде в подальшому розгортанні тексту.

Ретроспекція відсилає слухача до попередньої інформації у двох випадках:

- 1) коли попередня інформація раніше вже була викладена у тексті;
- 2) коли попередня інформація порушує лінійне розгортання тексту, і відбувається перестановка тимчасових планів оповідання.

Ретроспекція вирішує одночасно три завдання:

- 1) відновлює у пам'яті раніше подані факти чи відомості;
- 2) дає можливість переосмислити відомі відомості в новому контексті;

3) актуалізує окремі частини тексту.

Формами реалізації ретроспекції є повторення, особливе місце займають дейктичні елементи [13, с.30].

Протекція – такий тип зв'язності тексту, який відносить слухача про те, що буде сказано далі. Протекція, як і ретроспекція, здійснюється за допомогою повторів і дейктичних елементів. Вона виконує самі функції, як і ретроспекція, але з деяким уточненням. Протекція може бути основою реалізації ефекту обдуреного очікування, що є нічим іншим, як порушення протекції.

Загалом як когезія, і ретроспекція і проспекція припускають певну переакцентуцію елементів тексту. Будь-яка співвіднесеність одного елемента з іншим призводить до зіставлення їх з погляду конструктивної, прагматичної та семантичної значущості [10, с.59].

Кожевнікова К. виділяє в тексті два види зв'язності.

1. Зв'язність радіального типу (зв'язок за співвіднесеністю), коли окремі частини тексту пов'язані безпосередньо друг з одним, лише «пучкообразно» з темою всього тексту чи лише з комунікативної метою всього цілого.

2. Зв'язність лінійного типу, коли окремі частини тексту (висловлювання) пов'язані безпосередньо друг з одним, залежать друг від друга чи взаємоосмислюються. Підпорядкування окремих частин загальної комунікативної заданості тексту, їх у цілому часто стають зрозумілі лише під час розгортання тексту, інтенсивність взаємозв'язку окремих елементів може досягати різного ступеня і саме цей зв'язок може мати різний характер залежно від різних параметрів тексту.

З огляду на це у рамках лінійної зв'язності автор виділяє різні приватні типи зв'язків.

2.1. З погляду смислових співвідношень частин тексту розрізняють приватний зв'язок, що полягає у смисловому зачепленні частин, що йдуть один за одним, або в їхньому частковому перекритті.

2.2. Зв'язність залежно від її виразності:

а) експліцитний зв'язок, смислове зачеплення або перекриття, виражене за допомогою різноманітних мовних засобів (лексичних, морфологічних, синтаксичних);

б) імпліцитний зв'язок, тобто. зв'язок, яка отримала висловлювання з допомогою окремих мовних засобів. У найширшому сенсі, це оперування змістом, що у свідомості автора і реципієнта без прямого його висловлювання.

Каменська О. Л. класифікує внутрішньотекстову зв'язність тексту на основі механізмів для встановлення зв'язків, які використовуються комунікантами. З цієї точки зору, внутрішньотекстові зв'язки поділяються на два типи: експліцитні та імпліцитні.

Експліцитними називаються зв'язки з явно вираженим конектором (сукупність елементів для зв'язку компонентів речення), тому вони легко встановлюються і розпізнаються комунікантами. Експліцитні зв'язки бувають рекурентними, координатними та інцидентними.

Імпліцитними називають зв'язки, коли відсутня явно виражений конектор. Підставою встановлення імпліцитних зв'язків між пропозиціями служить впевненість слухача у цьому, що має справу з змістовним текстом і упевненість у зв'язку між реченнями [15, с.30].

Встановлення цих зв'язків автором та розпізнавання їх реципієнтом вимагають від них відповідного запасу знань та певних розумових зусиль.

Імпліцитні зв'язки – це найскладніший вид зв'язку з погляду їх встановлення та розпізнавання комунікантами. Як формування імпліцитних зв'язків у процесі породження тексту, і їх відновлення у процесі сприйняття вимагає від комунікантів наявності досить розвиненого тезауруса особистості даної предметної області. Зростання обсягу та ускладнення структури переданої інформації в процесі історичного розвитку людської комунікації, з одного боку, та необхідність обмежити практично доцільними межами обсяг текстів, що використовуються при вербальній комунікації, з іншого, і призвели до виникнення імпліцитних зв'язків. Ці зв'язки надзвичайно ефективні для «стиснення» тексту, без зміни обсягу інформації, що передається. У зв'язку з цим

Е.І. Шендельс пише: «Особливість мовної комунікації та вербалізації людського мислення полягає в тому, що не весь зміст думки знаходить втілення в особливих мовних елементах, а поряд з експліцитними способами вираження існує глибока, лінгвістами досі не пізнана, область імпліцитної передачі».

Розрізняють три основні види імпліцитності тексту:

1) граматична імпліцитність, як у одному чи кількох реченнях тексту пропущені ті чи інші члени;

2) семантична імпліцитність, зумовлена тим, що в тексті відсутні (одне або кілька) речення, що експліцитно містять інформацію, властиву даному тексту;

3) поєднання першого та другого випадків.

У цьому розділі ми визначили, що таке зв'язність, когезія та які їхні особливості. Розглянуто різні типи та характеристики теоретичних термінів. У наступному розділі ми розглянемо та дослідимо медичні терміни та їхні особливості.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ

Оскільки набирає обертів співпраця в галузі охорони здоров'я та медицини різних країн, то стає необхідним прискорення роботи, яка стосується уніфікації термінологій. З оглядом на це розробка принципів уніфікації виходить на перший план у роботі в межах співпраці термінологів різних країн.

2.1. Термінологія у сфері медицини та її особливість у медичних текстах

Термін – це словосполучення або окреме слово, що виражає чітко визначене поняття певної галузі культури, науки, мистецтва, техніки, суспільно-політичного життя. Будь-який термін чітко й однозначно позначає об'єкт, явище чи поняття науки та її зміст. Термін заснований на науково побудованому визначенні. Конкретне значення терміну, визначеного терміном, розуміється лише під цим визначенням – лаконічним логічним визначенням, що визначає істотні ознаки предмета чи значення поняття, тобто його значення та межі.

Термін повинен відповідати вимогам, правилам та положенням певної мови; він має бути систематичним; термін характеризується визначеністю, тобто кожному терміну поставлено чітке, окреме визначення, яке зосереджується на відповідному понятті; термін характеризується відносною незалежністю від контексту; термін повинен бути точним, тобто мати строго визначене значення, яке можна розкрити за допомогою логічного визначення, що встановлює місце, позначене терміном поняття в системі понять даної галузі техніки або науки; коротко, хоча ця вимога часто суперечить вимогам точності, тобто повноти терміну; термін має бути неоднозначним.

Тут слід зробити одне важливе уточнення: така унікальність має бути досягнута в межах однієї терміносистеми, оскільки на рівні кількох умов полісемія термінів є досить поширеним явищем; термінології не властива синонімія, що заважає взаєморозумінню; терміни експресивно нейтральні, хоча

правильніше говорити не про виразність терміну чи виразу, а скоріше про інтенсивність деяких семантичних складових [7, с. 30].

Термін повинен бути частиною строго побудованої логічної системи. Правила логічної класифікації керують значеннями термінів та їх визначенням. Ці значення повинні чітко розмежовувати предмети і поняття, уникати двозначності чи протиріччя. І, нарешті, термін має бути суто об'єктивною назвою, позбавленою будь-яких побічних ефектів, що відволікають увагу фахівця, вносячи елемент суб'єктивності. З огляду на це термін не повинен містити в собі емоційності, наявності будь-яких асоціацій тощо.

Як термін можуть використовуватися як слова, що вживаються майже виключно в цьому стилі, так і особливі значення національних слів. Наприклад, такі лексичні одиниці як *laparoscopy, endoscopy, endocrinology electrocautery, neurology, etc.*, зазвичай використовуються в медичних текстах, рідко зустрічаються за межами медичних матеріалів. При цьому у подібних текстах виступають як терміни, так і слова типу *consultant, degeneracy, dead, ripple, monitor, drug, etc.*, які мають добре відоме загальне значення. Терміни повинні давати чітку і точну вказівку на реальні предмети і явища, встановлювати чітке розуміння переданої фахівцями інформації. Через це особливі вимоги пред'являються до такого типу слів [13, с. 34].

Сучасна медична термінологія – це макротермінальна система, план змісту якої різноманітний: морфологічні утворення і процеси, характерні для організму людини в нормальній і патологічній стадіях на різних стадіях їх розвитку; захворювання і патології людини; форми їх перебігу та ознаки, збудники та переносники захворювань; хірургічний доступ і хірургічне втручання; організаційні форми надання профілактичної медичної допомоги населенню, прилади, інструменти та інші технічні засоби тощо. У макросистемі провідна роль належить таким підсистемам, як:

- 1) анатоמו-гістологічна номенклатура;
- 2) комплекс патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної та клінічної термосистеми;

3) термінологія, яка використовується у фармацевтиці.

Медичні терміни характеризуються такими ознаками, як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемальність, відсутність емоційного забарвлення та експресії, стилістична нейтральність, співвіднесення зі спеціальними поняттями та суворі логічність.

Liposome – ліпосома

Genotype – ідіотип; генетична конституція

Metabolism – метаболізм; обмін речовин

Excipients – допоміжна речовина (в фармакології)

Rubella immunization – щеплення від краснухи

Micronucleus test – мікроядерний тест (на мутагенність речовини).

Вчені Т.Р. Кияк, А.М. Науменко та О.Д. Огуй пропонують таку класифікацію типів термінів:

1. Кореневі слова:

а) власна непохідна лексика (*meal, moan, nail*);

б) запозичена непохідна лексика (*acid, object, acne*).

2. Похідна лексика: терміни, утворені префіксацією *constriction, (shortage, dut, hemisphere, antidote, hemorrhage)*.

3. Терміни - складні слова (*flywheel, roentgenography, afterpotential*).

4. Терміни-словосполучення (*home accident, bone age, retinal detachment*).

5. Терміни-аббревіатури (*RN-registered nurse, AIDS - acquired immunodeficiency syndrome, I.Q. - Intelligence Quotient*).

6. Літерні символи (*T-cell surface, Typ-A-s, Typ-B-s, Typ-C-s*).

7. Умовні позначення – наприклад, хімічні, математичні та інші (*Au-Gold, Ag-Silber*).

8. Номенклатура – ("*jumping*" *determinant – a migrating determinant that has no static localization*) [9, с. 39].

Сучасна медична термінологія включає кілька сотень тисяч слів і фразеологізмів, які складають термінологічну базу цілого ряду медичних і біологічних дисциплін. Це природно сформована терміносистема з

багатовіковою традицією. Характерною особливістю медичної термінології є використання для утворення термінів латинської та грецької мов. Він також містить терміни арабського, італійського, німецького, англійського та французького походження [4, с.16].

Тому терміни — це слова або словосполучення, що вказують на чітко визначені поняття певної галузі науки, до якої вони відносяться.

Науково-технічний прогрес, який відбувається на наших очах, витрачає величезну кількість часу на звичайне використання. З розвитком медицини з'являється велика кількість нових медичних термінів. Нехудожні медичні статті набувають все більшої популярності, тому багато медичних термінів проникають у загальноприйнятну мову.

2.2. Уніфікація англійської і української фахової термінології сфери медицини та охорони здоров'я

Забезпечення узгодженості міжнародної та національної термінологій проводиться завдяки процесу уніфікації. Кажучи по-іншому, це форма міжмовного впорядкування, або співставлення термінології міжнародного і національного рівнів [3, с. 7].

Інтернаціоналізація термінологічних одиниць виступає результатом подібного процесу на рівні декількох мов [19, с. 63]; вона входить до складу уніфікації, що у свою чергу є узгодженням значень різномовних термінів близьких за формою (при цьому між ними встановлюються чіткі відповідності). Також до уніфікації входить наявність вибору із списку синонімів термінів, що мають інтернаціональні форми. Оскільки набирає обертів співпраця в галузі охорони здоров'я та медицини різних країн, то стає необхідним прискорення роботи, яка стосується уніфікації термінологій. З оглядом на це розробка принципів уніфікації виходить на перший план у роботі в межах співпраці термінологів різних країн.

Спеціалісти галузі здійснюють гармонізацію, а лінгвіст займається питанням інтернаціоналізації. На рівні понять треба починати гармонізацію, а продовжувати вже на рівні термінів.

До 80 відмінностей, які мають відношення різноманітних понятійних систем, що мають на меті описати один і той же об'єкт стандартизації, можна усунути за допомогою гармонізації. У випадку, коли ліквідація відмінностей не можлива, вдаються до зниження на прийнятний рівень [9, с. 5].

Поняття піддаються уніфікації не тільки в межах систем понять, які виражаються різними мовами, але й у межах однієї конкретної мови. Треба розуміти під гармонізацією термінів цілеспрямовану діяльність, у результаті якої одне поняття в різних мовах позначають термінами. Ці терміни мають однакову форму або відображають одні й ті самі ознаки поняття [9, с. 6].

Наступні етапи охоплені уніфікацією:

1) порівняння національних терміносистем та термінологій у рамках певної системи:

2) побудова класифікаційної схеми понять; при цьому враховуються усі поняття, що відображуються у зіставлених національних термінологіях;

3) етап інтернаціоналізації, на якому передбачається взаємне запозичення з мов інших національностей термінів для заповнення лакун в терміносистемах;

4) згода, яка стосується встановлення однозначного розуміння та використання еквівалентних національних термінів [9].

Дослідником А. Хворостовим було виділено наступні властивості мови медичного законодавства.

Адекватність. Мається на увазі те, що медична мова повинна реально відбивати наявну державно-правову дійсність. Кожна медична категорія або термін повинні бути не тільки зовнішнім відображенням змісту соціальної практики або державно-правових явищ, але й при цьому досить достовірно передавати зміст кожної категорії. Через це у медичній мові наявні юридичне значення та юридичний зміст.

Детермінованість. Відбувається екстраполяція кожної медичної категорії на інші медичні категорії. При цьому у запропонованій детермінованості немає лінійного і одностороннього характеру.

Треба пам'ятати, що значення медичної термінологічної категорії не можна сприймати без розуміння права інших медичних категорій. Нормою повинен бути логічний взаємозв'язок в медичному мовному обороті, як і наявність логіки в самому праві. Це напряду пов'язано з тим, що при відображенні права зовні медична мова відображає та відтворює властивості цього права.

Лапідарність. Сухість та лаконічність – це особливості стилю медичної мови. При застосуванні зайвих мовних символів відбувається зниження сприйняття медичної термінології, а також зайві символи не відображають ні сутності, ні змісту медичної мови. При використанні медичної іноземної мови відбувається відображення тільки фактичної основи певних обставин. З оглядом на ці аргументи можна сказати, що стислість медичної мови є її функціональною необхідністю.

Формальність права зумовлює формальність медичної мови. При цьому мається на увазі, що кожна категорія або термін в медичному тлумаченні можуть мати тільки одне значення, подвійність тлумачення не припускається. Функціональне призначення медичної мови зумовлено її функціональністю без відриву від соціального середовища.

Серед призначень функції медичної мови – точне та правильне визначення змісту нормативно-правових документів, а також можливість зробити цю мову засобом спілкування, зокрема у професійній медичній діяльності [5, с. 60].

Необхідно зазначити, що термінологія охорони здоров'я та медицини є комплексом термінологій величезної кількості фармацевтичних, клінічних та медично-біологічних дисциплін. При зіставленні термінів різних національних мов стає ясно, що понятійні значення еквівалентів терміну у цих мовах не завжди можуть бути повністю сумісними. Через це існують наступні типи зв'язків між еквівалентами у різних мовах:

1) коли є практично повне співпадіння значення слова та еквівалента з іншої мови: повна еквівалентність;

2) коли значення слів тільки пересікаються, але не співпадають: неповна еквівалентність;

3) коли значення одного слова ширше значення іншого: часткова еквівалентність (до цього типу треба віднести слова з багатьма значеннями: клітина – cell);

4) коли значення одного слова має відповідність сукупності значень декількох слів: еквівалентність «один до багатьох»;

5) коли терміни для позначення реалій не мають лексичного позначення у лексиконі іншої мови: безеквівалентні терміни.

Однією із складних проблем є проблема правильного перекладу терміну та поняття, яке цей термін позначає. Через це лінгвіст або інший фахівець стикаються з такими варіантами: а) термін залишають без змін; б) термін перекладають дослівно, або намагаються підібрати найбільш вдалий відповідник.

При цьому головним завданням залишається відповідність результату перекладу вимогам адекватності та еквівалентності. У такому випадку під поняттям еквівалентність розуміється збереження відносної рівності функціонально-комунікативної, стилістичної та змістової інформації, яка міститься в оригіналі та перекладі [9, с. 7].

З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що в контексті використання мови в медичній практиці вона повинна відповідати конкретним вимогам, які визначено функціями мови в правній системі.

Через те, що мова в медицині є основним засобом комунікації, то необхідно, щоб цей засіб сприяв недвозначному та чіткому тлумаченню законодавчих, медичних та інших документів. Такий засіб повинен бути чітким і доречним засобом проектування норм та вимог медичного права в соціумі. До переліку вимог до мови законодавчих і медичних актів входять: однозначність змісту,

точність, стислість, правильність, виразність, доречність, ясність, доцільність, змістовність та послідовність.

Ми розглянули терміни уніфікації, інтернаціоналізації, етапи уніфікації та властивості мови медичного законодавства. Також досліджено проблеми перекладу та головні завдання. У наступному розділі ми більш детально дослідимо особливості перекладу медичних термінів та текстів, розглянемо способи їх перекладу.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ В МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Питання принципів номінації в фаховій мові, поповнення словникового складу мови лексичними одиницями, формування певних лексико-семантичних розрядів слів, що номінують певні назви препаратів будуть розглядатись в цьому розділі.

3.1. Семантична каркасна сітка назв препаратів: основні способи творення

У той час як загальнотеоретичні основи семантичного аналізу є досить розробленими на сучасному рівні розвитку мовознавства, виникає нагальна потреба дослідження окремих груп ад'єктивних одиниць. Це забезпечує більш глибоке розуміння закономірностей мовної системи. Предметом даного дослідження виступають як проблема творення нових слів, так і структурні елементи та механізм, що приймають участь у процесі творення. Також виникає необхідність виділити словотвір в окремий аспект мовознавства.

У розвитку сучасного англійського мовознавства можна визначити мало актуальні та мало досліджувані моменти. Насамперед це місце словотвору в системі лінгвістичних дисциплін (морфологія, граматики, стилістика, лексикологія). Також треба включити до подібних моментів процеси та особливості словотворчого аналізу. У минулому дослідники розглядали словотвір як один з розділів граматики, який знаходився поряд з синтаксисом та морфологією, або зовсім як частина морфології. Іноді словотвір виділяли у окрему науку, яка мала тісний зв'язок з лексикологією та граматиною.

Зараз словотвір виділений в окрему галузь теоретичних та практичних досліджень у мовознавстві. Є взаємозалежними зв'язки цієї галузі з граматиною, морфологією та лексикологією. У першу чергу словотвір має прямий і безпосередній зв'язок з лексикологією: саме лексичні одиниці мови з точки зору

їх структури та способів словотворення (деривації), морфемного складу виступають конкретним предметом власне словотвору [17, с. 22].

Окрім цього треба відмітити, що багатовіковий розвиток лексикону, коли застарілі поняття відмирають, зникають з мови, забуваються назавжди, натомість з'являються слова на означення нових понять актуальної дійсності, супроводжується зміною продуктивності певних засобів словотворення.

Питання принципів номінації в певній мові, поповнення словникового складу мови лексичними одиницями, формування певних лексико-семантичних розрядів слів відносяться до спільних питань лексикології та словотвору. Принципи та закономірності вивчення будови слова виступають у якості об'єкта вивчення словотвору та морфології.

Функції, які виконує словотворення (поліфункціональне явище), знаходяться між собою у відношеннях ієрархічної залежності: утворення зв'язку між частинами мови і класифікаційно-пізнавальної діяльності людини, формування лексичного складу мови, утворення похідних.

Продуктивні способи творення допомагають словотвору вивчати деривацію, тобто утворення нових слів з семантичним й лексичним значенням: афіксація (префіксація та суфіксація), конверсія, скорочення, основоскладення.

Афіксація як морфологічний спосіб словотвору медичних препаратів

Афіксація є одним з найпоширеніших способів словотвору, який представляє собою додавання афікса до кореня або основи слова. Існує два основних типи афіксації: префіксація і суфіксація. Префіксація являє собою спосіб словотворення, що полягає в приєднанні префікса до кореневої основи слова.

Як правило, граматична категорія не змінюється в словах, до яких ці префікси були приєднані, трансформації піддається тільки їх значення.

Так, наприклад, від дієслова like утворюється слово unlike за допомогою приєднання префікса -un, який передбачає зміну значення слова на протилежне.

Суфіксація - спосіб словотворення шляхом приєднання суфікса до кореневої основи слова. Це також має на увазі зміну граматичної категорії слова. Як,

наприклад, при утворенні іменника *speaker* за допомогою додавання до дієслова *speak* суфікса *-er*. З точки зору структури слівотвірні основи діляться на вільні та пов'язані.

Вільні основи збігаються з мінімальною структурою слова і характеризуються відсутністю будь-яких словоутворюючих афіксів. Вони можуть збігатися з кореневими морфемами (*day, wide, work*), бути похідними за своєю структурою (*daily, widen, worker*) або складними (*brainstorm, businessman, teamwork*) [17, с. 15]. У всіх цих випадках вільні основи збігаються з морфологічними коренями і можуть також збігатися з словоформами і словосполученнями.

Вони мають певну силу і тому визначають склад парадигми слівотворення. На відміну від вільних основ, пов'язані основи утворюють так звані слівотвірчі парадигми.

Таким чином, наприклад, в словах *actor, active, activity, activate, action* виділяється вільна основа *act* в перших чотирьох словах і пов'язана основа *act-* в слово *action*.

Пов'язані основи визначаються тільки як одиниці структури слова, вони не представляють інтересу з точки зору слівотворення через недостатню вибірковість по відношенню до суфіксальних морфем [17, с.16]. У сучасній англійській мові найбільш поширеними є такі суфікси.

Суфікси іменників: *Coronaciser, Coronadult, Coronaddict, Coronacile, Coronachaser, Coronababie, superbug, coronahoarder, corona canned, coronafro, Corona hair, Coronactivity, Covidivorce, Coronaclosed, Coronabeard, bleachorexia, beauty junkie, dietholic, IT rage, Stressbuster, Crash diet, paramedicalization, hospitalist, Orthorexia, andropause, Coronasshole protective equipment', self-isolation*

Суфікси дієслів: *-ate (estimate), -er (whisper), -en (harden), - (i)fy (simplify), -ize (summarize), -ish (establish)*.

Суфікси прислівників: *-ly (entirely), -ward (s) (backwards), -wise (clockwise)* [37, с. 81-82].

Словотворчі засоби вважаються продуктивними протягом певного періоду часу за умовою, якщо нові слова утворюються за їх допомогою протягом вказаного проміжку часу. Таким чином, виключно наявність неологізмів, які було утворено за допомогою конкретного афікса, може слугувати критерієм продуктивності цього афіксу [17, с. 123].

Треба зазначити той момент, що у афіксів є характерні ознаки і властивості:

а) утворення нових слів від основ іншого походження відбувається за допомогою афіксу;

б) приєднуючись до продуктивної основи, афікс виражає певне значення;

в) афікс має бути продуктивним;

г) легке виокремлення афіксу як словотворчого елемента [5, с. 3].

Також префіксація виступає одним з продуктивних способів словотвору; за її допомогою лексичне значення слова зазнає змін.

Щодо префіксації треба зазначити, що існує розділ словоутворюючих префіксів сучасної англійської мови відповідно до їх походження на корінні префікси і відповідно запозичені з інших джерел [17, с.21].

Продуктивні корінні англійські префікси вельми нечисленні і представлені такими префіксами: *out-, over-, mis-, after-, semi-, be-, in-, un-, under-, for-, by-, fore-*.

Щодо запозичених префіксів / префіксів іноземного походження. Такі префікси нечасто використовуються, хоча при цьому становлять численну групу: *a-, -ab-, ad-, an-, ana-, anti-, arch-, auto-, bi-, circum-, cis-, co-, contra-, counter-, de-, dis-, dys-, en-, epi-, ex-, exo-, extra-, hemi-, hyper-, hypo-, in-, inter-, intra-, mal-, meta-, mono-, multi-, non-, omnipan-, para-, peri-, poly-, pre-, pro-, re-, retro-, sub-, super-, supra-, sur-, syn-, trans-, ultra-, vice-*.

For example, Hyperthermia, Antioxidant.

Джерелами майже всіх вищевказаних префіксів виступили давньогрецька та латинська мови. Через це такі префікси зазвичай широко використовуються для утворення наукових термінів. Превалююча частина цих префіксів зазнала повної асиміляції в сучасній англійській мові. Утворення нових слів відбувається шляхом приєднання вказаних префіксів до суто корінних англійських слів.

Префікси *co-, de-, dis-, in-, inter-, mis-, non-, over-, re-, un-* відносять до найбільш продуктивних та часто використовуваних словотворчих префіксів.

При модифікації лексичного значення слова (в цілому) нечасто відбувається зміна префіксом граматичної характеристики слова. Через це у більшості випадків слово та його префікс-дериватив відносяться до однієї частини мови. Наприклад *understand – misunderstand, abuse – disabuse, approve – disapprove, apply – misapply, believe – disbelieve*. У специфіці творення нових медичних термінів префіксація відіграє провідну роль, таким чином зосереджуючи увагу на особливості уживання префіксів саме у медичній сфері: *intracellular, intravenous, intramuscular, intrapleural, intraspinal, pernasal, percutaneous, postnatal, postoperative, preclinical, prenatal*.

Функція афіксальної морфеми, що знаходиться між коренем та закінченням, виконується суфіксами, які при цьому входять до складу основи: *preventive measures, reparative work*. До кореня можливе приєднання суфіксів (*dance – dancer, own – owner, read – reader*), при цьому утворюються різні частини мови (*excess – excessive – excessiveness, danger – dangerous, faith – faithful – faithfulness, pain – painful, prevention – preventive, tumor – tumoral*).

Можливе утворення нових слів з різним стилістичним та семантичним значенням саме за допомогою суфіксів: *harmful – harmless, thoughtful – thoughtless, painful – painless*.

В англійській мові для утворення певної частини з плином часу сформувалася певна система суфіксів: дієслівних, прикметникових та іменникових. Цей факт чітко вказує на надзвичайну продуктивність суфіксального способу словотворення. Наприклад: *actress, banker, childless, dramatize, intensify, juicy, knower, manly, married, poetic, political, producer, tiresome, vegetarian, wakeful*.

Завдяки суфіксу проходить видозміна та уточнення значення не тільки кореня, а й всього слова. Таким чином стає можливим віднести це слово до певної частини мови. Існує окрема група суфіксів, які слугують для утворення

форм слова. Тобто, у них граматична, а не словотвірна роль. Наприклад: *trust – trustful, sin – sinless, wind – windy*.

Словоскладання

Залежно від їх структури, складні слова можна розділити на п'ять груп:

- 1) складні слова, утворені простим складанням основ;
- 2) складні слова, в яких основи пов'язані сполученням голосної або приголосної;
- 3) складні слова, в яких основи складених слів пов'язані основою прийменника або іншого службового слова;
- 4) складноскорочені слова;
- 5) складнопохідні слова [16, с. 165].

Найбільш поширеним і найбільш продуктивним в сучасній англійській мові способом словоскладання є просте складання основ.

Так утворюються складні слова, що відносяться до різних частин мови, але особливо іменники: *afternoon; arm-chair; birthday*. Цей спосіб формування нових слів можна виразити формулою «основа + основа», після якої утворюється складне слово. Можуть бути додані прості основи (*blackboard, cowboy, spaceship*), а також проста і похідна основа (*baby-sitter, match-maker, pen-holder*).

Метод з'єднання основ може бути нейтральним, коли дві основи з'єднані «впритул» (*eye-brow, schoolgirl, sunrise*) і з використанням з'єднувального елемента (*handicraft, mother-of-pearl, tradesman*).

Складене слово, як правило, формується як єдине ціле (внутрішньо цілісне), і його граматична характеристика залежить від другого компонента. Наприклад, слова *whitewash i blackboard* відносяться до різних частин мови, незважаючи на схожість і однорідність їх структур, оскільки їх другими компонентами є відповідно дієслово і іменник. Однак є складні слова, які на перший погляд утворені тією ж моделлю, в якій граматична характеристика другого компонента не відповідає загальному. Наприклад, слово *barefoot* в цілому є прислівником, але його другий компонент, очевидно, є іменником. Тут, очевидно, ми можемо

говорити про десемантизацію другої основи, оскільки вона сприймається як суфікс.

В.В. Єлісеєва вважає, що такі випадки слід розглядати як посередництво між приписуванням і складом [18, с. 36]. Однак, існує проблема відмінності складного слова від стійкого, фразеологічного словосполучення. Дане питання ще не отримало точного і остаточного рішення.

Проте, В.В. Арнольд виділяє наступні критерії складних слів і словосполучень [4, с. 172].

1. Графічні критерії. Написання складних слів у сучасній англійській мові дуже різноманітно і нестабільно. Одні і ті ж слова можуть бути написані по-різному різними авторами і в різних словниках. Наприклад: гучномовець - *loudspeaker* або *loudspeaker*; *stage coach*, *stagecoach* або *stagecoach*; *airline*, *airline* або *air line*. Немає стабільності в написанні однотипних слів. Наприклад, слово *textbook* написано одним словом, *story-book* – через дефіс, а *reference book* – окремо. Крім того, складові цих слів знаходяться в рівних пропорціях. У всіх трьох випадках семантичні відносини схожі, але їх написання зовсім інше.

2. Фонетичні критерії. Для багатьох складних слів одиниця наголосу може служити критерієм єдності. Порівняйте, наприклад, 'blackboard (класна дошка) і словосполучення ' black 'board (чорна дошка). Більшість іменників має наголос тільки на першому елементі, наприклад: 'copy-book, ' holiday, 'tea-cup, ' trolleybus. Однак розташування наголосів в складних словах пов'язано зі здатністю і можливістю елементів складного слова поєднуватися з іншими словами і контрастувати з ними. Таким чином, у випадках 'dining table -' writing table, 'inkpot -' teapot, 'class-room -' bathroom перші елементи протилежні, і тому наголос має бути поставлено саме там. Слово *mankind* може мати два варіанти наголосу. Якщо об'єднує наголос падає на перший склад, то слово означає «чоловіки» і є антонімом слова *womankind*.

Якщо акцент робиться на другому елементі, людство означає «людство». Фонетична і орфографічна щільнооформленість збільшують і підсилюють комбінацію компонентів складного слова, тому наявність такої внутрішньої

цілісності може служити доказом того, що перед нами дійсно складне слово, але з цього ще не випливає, що відсутність цієї щільноформленості, тобто наявність, наприклад, двох наголосів або роздільне написання виключає можливість віднесення поєднання двох основ до складних слів [Там же: 173].

3. Семантичний критерій, який допомагає відокремити слово, складене від вільної комбінації, але не відрізняє його від стійкої або фразеологічної комбінації. Семантична згуртованість, або ідіома, полягає в тому, що значення складного слова часто не виводиться з суми значень його компонентів, наприклад: *schoolroom* не означає «класна кімната в школі», але «кімната для занять не тільки в школі, але і в приватному будинку». Наявність переносного значення показово – багато складних слів побудовані відповідно до типу метафор, тобто вони несуть з собою приховане порівняння, наприклад: *housewarming*, *snowdrop*. Деякі складні слова ніколи не використовуються в буквальному значенні, наприклад: *wire-puller* (той, хто вирішує долі, знаходячись за кулісами).

Складання двох або більше основ є найактивнішим засобом утворення нового композита. Моделі $N + N = N$; $A + N = N$ продовжують залишатися основними й продуктивними.

Наприклад, $blue + bell = bluebell$, $day + light = daylight$, $sea + man = seaman$; $home + body = homebody$, $goose + berry = gooseberry$, $high + way = highway$, $ear + ache = earache$, $head + ache = headache$, $stomach + ache = stomachache$, $neck + lace = necklace$, $tooth + ache = toothache$, $tooth + brush = toothbrush$.

У системі англійського словотвору словоскладання займає провідне місце і є результатом об'єднання двох або більше основ.

Існують показники об'єднання слів в одне поняття: логічне змістове поєднання та зафіксований порядок розташування слів. Наприклад: *coldhearted*, *butterfingers*, *hotheaded*, *hardhearted*, *jawbone*, *jawfall*, *lifeboat*, *kneecap*, *pineapple*, *windpipe*, *sunglasses*. З оглядом на наведені приклади, можна зробити висновок, що основою словоскладання є іменники та прикметники, які зустрічаються, зокрема, у медичній термінології.

В залежності від того, як поєднані між собою слова, існують типи зв'язків між компонентами складних слів: а) субординативні, б) координативні.

Субординативний зв'язок: складні слова впливають на стилістичне та семантичне значення іншого слова (впливає останній компонент). Такі слова перебувають у семантичній та структурній взаємозалежності.

Координативний зв'язок: такий тип зв'язку не має впливу на значення іншого компонента слова [1, с. 2].

Прикметники складають основну частину субординативних композитів: *high-priced* – «дорогий; той, що коштує дорого»; *bullet-shaped* – «кулеподібний»; *cold-blooded* – «безжалісний, жорсткий»; *stone-blind* – «сліпий, незрячий»; *short-sighted* – «короткозорий»; *open-minded* – «неупереджений»; *seasick* – «той, хто страждає морською хворобою» [4, с. 6].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що суфіксація та словоскладання виступають одними з найпродуктивніших способів творення неологізмів, які привертають увагу лінгвістів як України, так і інших країн. При цьому треба вказати, що окремі аспекти словотвору – наприклад, структурносемантичні властивості складних та похідних слів, а також продуктивні моделі їх утворення, – не отримали повного висвітлення у лінгвістиці.

Скорочення (усічення, телескопія, акронімізація, аббревіація).

Конверсія є наступним, дуже продуктивним способом словотвору в англійській мові. Неологізми можуть утворюватися шляхом переходу окремих словоформ або слів з однієї частини мови в іншу. При цьому змінюється граматичне та лексичне значення нової частини мови [3, с. 18].

При конверсії має місце зміна не тільки семантики слова, а і його синтаксичної функції: *set* – «комплект, група», *to set* – «розміщувати, класти»; *grin* – «посмішка», *to grin* – «посміхатися»; *increase* – «зростання», *to increase* – «зростати, підвищувати»; *nurse* – «няня», *to nurse* – «нянчити, вигодовувати».

Трапляються випадки, при яких слова інколи уникають конверсії. Це стосується слів, які набули словотвірної афікси (особливо префіксу), та слів, які

виявляють семантичну невідповідність іншій частині мови при зміні парадигматичного статусу.

При творенні дієслів конверсія виступає дуже продуктивним способом. Наприклад, strip – to strip, resort – to resort, release – to release, sound – to sound, rest – to rest. Слід згадати підвид конверсії, а саме реконверсію. При цьому мовному явищі одне із значень похідного за конверсією слова виступає джерелом утворення нового значення основи, від якого це слово походить: hand – to hand, cable – to cable.

Існують інші підвиди конверсії. Можливе утворення іменника шляхом часткової конверсії від дієслівної основи, але при цьому іменник входить до складу словосполучень з дієсловами: have – to have a bite, make – to make a trip, take – to take a look. Процес словотвору, при якому прикметник набирає ознак, притаманних іменнику, називається субстантивацією прикметників.

Порівняно новим способом творення неологізмів є скорочення. Цей спосіб є продуктивним та базується на втраті певної частини слова. Скорочення є поширеним явищем не тільки в офіційних стилях, але насамперед в розмовній мові. Скороченню підпорядковуються дієслова, іменники та прикметники.

Види скорочень: а) мутація голосних – умляут, що є найпоширенішим різновидом чергування голосних: tale – tell, full – fill; б) у запозичених з романських мов словах спостерігається чергування наголосу; наголос в іменниковій формі падає на перший склад, на другий – у дієслівній: 'conduct – con'duct, 'contact – con'tact; в) процес, при якому деривація нових слів відбувається шляхом втрати афікса існуючого прототипу, – зворотній словотвір; відбувається морфемне перетворення структури слова: to baby-sit – baby-sitter; г) явище наслідування природних звуків – звукова імітація: to toot, to click, to bang; д) шляхом повторення однієї і тієї ж самої основи утворюються римовані комбінації: go-go, ask-ask. На складанні двох чи більше основ ґрунтується основоскладення, при цьому у подальшому можливі зміни новоутвореного композита.

Серед різних способів словотвору медичної термінології менш продуктивним вважається телескопія. Під цим поняттям розуміється утворення блендів(англ. *blendings, blends, fusions*) за допомогою злиття повної / часткової основи слова з повною / частковою основою іншого слова. Наприклад: *fitness + ball – fitball, medical care – medicare, positive electron – positron, bio(logical) + (electro)nic – bionic*.

Слово «кетгут» являє собою приклад телескопії. Цей вкрай необхідний шовний матеріал широко затребуваний у хірургічній практиці. Для його виробництва використовують кишки великої рогатої худоби. При словоутворенні відбулося злиття усіченої основи слова *cattle* і *gut* = бленд *catgut*. Другий приклад лексичної амальгами: *moxibustion*. Це східна терапія, яка поєднує у собі припікання і точковий масаж; спеціаліст використовує висушену рослину, схожу на полин. Це слово походить з двох мов – латинської та японської, точніше від японського слова *mogusa*, тобто, полин, та *combustio* – горіння. Дослівно «горіння полину».

Таким чином у розвитку лексики англійської мови активну участь приймає словниковий склад, збагачуючи її неологізмами. Саме це забезпечує зростання лексикону.

У сучасній англійській мові можна визначити основні способи словотворення: афіксація (суфіксація, префіксація), конверсія, основоскладання, словоскладання та скорочення.

Отже ці способи є дуже продуктивними способами творення неологізмів та значно збагачують словниковий запас англійської мови.

Непродуктивні способи творення медичної лексики

У різних мовах на збагачення словникового запасу по-різному впливають запозичення. Десь вони не мали занадто великого впливу, щоб істотно відобразитися у лексиконі. А десь запозичення мали такий вплив, що навіть службові слова – прийменники та займенники – поступово витісняли корінні слова протягом історії.

Тема процесу запозичення завжди розглядалася як актуальна та важлива через те, що цей процес є властивим для будь-якої мови взагалі, та зокрема значущим для лексичного складу саме англійської мови. Ця тема має достатньо матеріалу для дослідження та подальшого розгляду.

Якщо розбирати сам термін «запозичення», то він означає надходження до лексичного складу слів та подальше їх засвоєння. Це відбувалося протягом віків внаслідок великої кількості причин: переселення людей, торгіві та культурні (література, релігія, мистецтво, освіта, філософія та ін.) зв'язки, війни, технічне співробітництво. Найчастіше запозичуються окремі слова; словосполучення, у тому числі сталі, більш нечасте явище. Також запозичуються словотворчі афікси і граматичні структури.

Семантичний розвиток лексичного складу сучасної англійської мови.

Виділяють наступні типи семантичних змін: розширення значення (генералізація), звуження значення (спеціалізація), перенос найменування: метафора й метонімія, деградація (погіршення) та елевація (поліпшення) значення [8, с. 43].

Генералізація значення (як тип семантичної зміни), тобто розширення або узагальнення – зміна значення. У результаті цього процесу слово, що спочатку відносилось лише до предметів одного виду, поширюється як найменування на інші види даного роду, таким чином стаючи найменуванням відповідного роду. При цьому процес розширення значення слова може супроводжуватися більш високим ступенем абстракції в його новому значенні в порівнянні з більш раннім. Більшість слів з'являються як певні імена для конкретних понять.

Часто трапляються випадки, коли нове поняття стає ширше оригіналу, а нове значення набуває узагальненості та стає більш розширеним. Такий тип семантичної зміни є одним з найпоширеніших особливостей в історії розвитку слів. Як приклад, запозичення з французької *journey* спочатку мало значення *one day trip*, тобто, «поїздка на один день», але з плином часу набуло узагальненого значення: *a trip of any duration*: «поїздка будь-якої тривалості». Слово *pipe* спочатку означало *musical wind instrument*: «музичний духовий інструмент». Але

тепер це слово набуло значення *any hollow long cylindrical body*: «будь-яке порожнє довге циліндричне тіло»

Процес, зворотний розширенню значення, це звуження (обмеження чи спеціалізація) значення. При цьому процесі слово переходить у спеціальну сферу комунікації із загальної сфери. Як приклад, слово *case* має загальне значення *circumstances in which a person or a thing is*, При використанні в юриспруденції (*a law suit*), в медицині (*an illness, a patient*), в граматиці (*a form in the paradigm of a noun*), це слово спеціалізується в значенні. Відмінність з'являється в контексті [7, с. 185]. Дуже часто термінологізація зумовлює специфікацію значення слова.

Перенесення найменування: метонімія і метафора.

При метафорі, як типі семантичних змін, перенесення імені явища / предмета на інше явище / предмет здійснюється на базі реальних або уявних зв'язків між відповідними / явищами. Стійкі, регулярні асоціації можуть викликатися за допомоги зв'язку (суміжності) у просторі або часі, причинно-наслідкових зв'язків тощо. Це дає можливість встановити деякі моделі метонімічних переносів.

Основа асоціації – тонкі психологічні зв'язки між об'єктами і явищами, і ці зв'язки іноді дуже важко відслідкувати. Для найменування людей або об'єктів, які в ньому знаходяться, може застосовуватися назва місця: *the White House – the Administration of the USA, Fleet Street – bourgeois press, the House – members of Parliament etc.* Для найменування музикантів можуть застосовуватися назви музичних інструментів: *the saxophone, the violin.*

Суть метафори – це перенесення найменування предмета / явища на інший предмет / явища на підставі їх ідентичності або прихованого порівняння. При цьому уподібнення одного предмета іншому здійснюється внаслідок спільності досить різних ознак [10, с. 11]. Як приклади: *the neck of a bottle, head of an army, an eye of a needle, teeth of a comb arms and mouth of a river.*

Елевація лексичного значення – це процес, який включає до себе піднесення значення, посилення позитивної емоційної оцінки. Як приклад, слово *knight* спочатку несло у собі значення *a boy*, згодом – *a young servant*, потім – *a military*

servant, і нарешті перетворилося на a noble man. Тому зараз це слово – титул благородства, якого удостоюються видатні люди. Іменник marshal означав a horse man, а тепер – це найвищий військовий чин.

Деградація значення – це процес протилежний елевації. При деградації відбувається зниження значення слова в соціальній сфері використання. Такий процес супроводжується появою презирливого і принизливого емоційного тону. Як приклад, слово blackguard. Спочатку воно означало найменування лордів, які були відповідальні за кухонне приладдя при королівському дворі у Середні віки. Але згодом люди, які носили цей означення, зарекомендували себе вкрай з негативної сторони, тому слово набуло значення scoundrel.

Проблема перекладу медичних текстів є однією з найактуальніших проблем, що вивчаються лінгвістами у рамках сучасного мовознавства. Проте переклад термінології в галузі фармакології – це феномен, який практично не вивчений і не висвітлений у сучасній лінгвістиці.

Від фахівця, що займається інтерпретацією текстів даного роду, потрібна наявність не тільки глибоких медичних предметних знань та знань у галузі хімії, біології, фармакології, психології та інших галузях, що тісно взаємодіють з медициною, а й мається на увазі повне їм розуміння тексту оригіналу, знання латинської мови, який є основною мовою медицини, та особливостей лексичного та граматичного ладу як мови оригіналу, так і перекладної мови. Зважаючи на складність здійснення перекладу медичних текстів та вантажу відповідальності, фахівців такого профілю небагато, але їхня затребуваність з кожним роком тільки зростає.

Матеріалом для цього дослідження послужили інструкції до лікарських препаратів англійською та українською мовами таких препаратів, як Аркоксія (Arcoxia), Парацетамол (Paracetamol), Ципрофлоксацину Гідрохлорид (Ciprofloxacin Hydrochloride), Ципробай (Ciprobay), Нурофен (Nuro) [9].

Будучи одним із видів науково-технічної документації, інструкції до медикаментів містять широкий ряд медичних термінів та аббревіатур. Найчастіше

зустрічаються аббревіатури ініціального типу (утворені з початкових літер кожного слова у складі словосполучення) літерного виду.

Трапляються також випадки, коли визначення в анотаціях однією мовою дано повністю, а в іншій – представлені у вигляді аббревіатур: (ЦНС – Централь nervous system; ультрафіолетове випромінювання – UV light; GI (gastrointestinal) bleeding – Шлунково-кишкова кровотеча).

Однак розуміння деяких аббревіатур іноді може становити труднощі навіть для носіїв мови, тому переклад скорочень іншою мовою може стати серйозною проблемою [2]:

- Різні значення того самого скорочення. Медичні аббревіатури характеризуються високою полісемією: PHTN (portal or pulmonary hypertension) – портальна або легенева гіпертензія; AV (arterio-venous) – артеріовенозний або atrio-ventricular – передсердно-шлуночковий або Aortic Valve – аортальний клапан тощо. [3; 10].

- Неправильне розуміння рукописних скорочень: HCT250mg (hydrocortisone 250 mg) може бути неправильно тлумачено як HCTZ50mg (hydrochlorothiazide 50 mg);

- Відмінність написання слів у англійській та американській версіях англійської мови: Gastroesophageal Reflux Disease (GORD) – Gastroesophageal Reflux Disease (GERD) [6].

Слід зазначити, що у матеріалах дослідження російською спостерігається більша тенденція до використання аббревіатур, ніж у анотаціях англійською. Зважаючи на тісне співіснування фармакології з хімією та низкою інших наук, цілком природно присутність відповідної термінології та мовних одиниць у медичних документах типу анотацій до медикаментів.

Основна частка таких слів припадає на латинські чи грецькі терміни – це спеціальні наукові найменування, графічно та граматично оформлені за правилами латинської чи грецької мови.

В основному, це хімічні формулювання та назви хвороб, симптомів та синдромів або патологічних станів, серед яких найчастіше використовуються терміни з суфіксом на:

- 1) -itis (Exfoliative dermatitis, Ulcerative colitis, Arthritis, Ankylosing spondylitis, Meningitis, Osteoarthritis, Fibrositis, Gastritis);
- 2) -ol (Cholesterol, Atenolol, Maltitol);
- 3) -um (Lithium, Sodium, Serum, Magnesium).

Як відомо, провідну роль у тексті інструкції відіграє все ж таки наказує, оперативна інформація: вона не викликає емоцій, її просто потрібно взяти до відома.

Тому в текстах інструкцій багато імперативних структур, що відображають різну міру імперативності:

- стверджувальна форма імперативної пропозиції: (read all of this leaflet carefully...; keep this leaflet; йти до вашого лікаря або фармацевтика перед тим...); слід контролювати показники МНО під час початку терапії...; слід регулярно...; необхідно дотримуватися обережності ...);

- Негативна форма імперативної пропозиції: (do not take more than...; do not use...; do not drive...;

Серед синтаксичних особливостей використання:

1) Прості поширені пропозиції з однорідними членами:

- Disassemble the syringe, wash the parts в warm water and allow to dry; - Ібупрофен використовується як аналітичний (painkiller) для виконання шлунка і шлунка, earache, headache, muscular minor aches and sprains, sore throats and cold and flu symptoms;

- ... є селективним інгібітором ЦОГ-2, у терапевтичних концентраціях блокує утворення простагландинів і має протизапальну, аналгетичну та жарознижувальну дію.

2) Складнопідрядних пропозицій з підрядними умовами:

- Talk to your doctor or pharmacist if your child has asthma or any allergic disease of the lungs;

- Do not give this medicine to your child if they suffer from hypersensitivity to any of the ingredients in this medicine;

- If you have been told by a doctor that you have an intolerance to fructose, contact your doctor before taking this medicine.

Цей вид пропозицій зустрічається переважно в анотаціях англійською мовою.

Стилістичні особливості: активне використання канцеляризмів при перекладі анотацій до медикаментів на російську мову: - Це важливо, що ви використовуєте lowest dose те, що контролі вашого здоров'я і ви не повинні ARCOXIA for longer than necessary;

- Враховуючи зростання ризику розвитку небажаних ефектів зі збільшенням тривалості прийому, необхідно періодично оцінювати необхідність продовження прийому препарату та можливість зниження дози.

Незважаючи на традиційну думку, що в науково-технічних текстах емоційно забарвлена лексика не зустрічається, у розглянутих інструкціях англійською мовою простежується дещо інша тенденція, де засоби художньої виразності відіграють важливу роль:

Використання риторичних питань: What is ARCOXIA?; What is osteoarthritis?; What Paracetamol is and what it is used for?[8]

Завдяки використанню даного засобу художньої виразності автор акцентує увагу користувача препарату на тому чи іншому пункті, підкреслюючи важливість всебічного вивчення властивостей препарату.

Інший характерною рисою анотацій англійською є їх «персоналізованість» що досягається за допомогою особистого займенника you, тоді як в аналогічних текстах російською використовуються переважно безособові структури без явного вираження звернення до реципієнта.

Більше того, деякі медичні терміни можуть ставитися до групи так званих «неправдивих друзів перекладача», тому використовувати в таких випадках такі способи перекладу як транслітерація та калькування просто небажано.

Такий переклад глибоко спотворює зміст тексту оригіналу [7]:

- potent pathogen – це потужний патоген (або просто патоген), а чи не потенційний;
- third power означає третій ступінь, а не третій чин;
- symptomatic hypertension – словосполучення, яке перекладається як артеріальна гіпертонія з клінічними проявами, а не симптоматична гіпертонія;
- pernicious anemia – це перніціозна анемія, а атрофічний гастрит.

В результаті структурно-лінгвістичного аналізу, проведеного при вивченні анотацій до лікарських препаратів англійською та російською мовами, ми вкотре переконалися, що однією з найгостріших проблем сучасного мовознавства є необхідність у розробці загальноприйнятих термінологічних та структурних стандартів при складанні медичних документів у різних мовах. ; важливо вміти орієнтуватися в реаліях і знати значення лексичних одиниць для того, щоб правильно перекладати, вибирати та оперувати науковими поняттями, щоб уникнути двозначності та неправильної передачі їх семантики.

3.2. Особливості перекладу фахових текстів у сфері медицини на прикладі медичних інструкцій

Перекладач при перекладі фармацевтичних текстів повинен ознайомитися з текстом, зрозуміти та розібратися у фармацевтичних термінах, а також викласти переклад так, щоб читач, що не має спеціальної освіти, міг зрозуміти зміст інформації, що передається.

Науково-технічна та фармацевтична література, у свою чергу, має кілька особливостей:

Лінгвопрагматичні особливості науково-технічних текстів:

- чіткість викладу за відсутності образно-емоційних засобів вираження
- насиченість спеціальною термінологією, термінологічні словосполучення
- виключення довільного тлумачення предмету, що трактується

Мовні засоби науково-технічних текстів та ресурси їх передачі:

терміни

- загальнонаукова лексика без оцінного забарвлення
- дієслівні форми теперішнього часу
- пасивні дієслівні конструкції
- невизначено-особисті та безособові структури
- складні слова
- скорочення
- цифри
- формули
- схеми
- складні синтаксичні структури
- графічні засоби логічної організації
- багатокомплектність атрибутивних словосполучень [3.6]

Виходячи з цієї теорії, ми проаналізували переклад інструкції до лікарського препарату «Sedalgin-Neo» з англійської мови на українську.

Перший приклад:

PACKAGE LEAFLET

SEDALGIN-NEO

СЕДАЛЬГИН-НЕО

У даному реченні, ми бачимо назву лікарського препарату. Перекладач використовував транскрибування. Також в українському варіанті опущено словосполучення "Package leaflet", що означає "Інструкція".

Наступний приклад:

ATX code: N02B

Pharmaceutical group

Analgesics and antipyretics. Anilides.

аналгетичну, жарознижувальну, протизапальну, седативну

Активна речовина: comb. Drug

Код АТХ: N02BB72

КФГ: Комбінований препарат з аналгетичною дією

Реєстр. Номер: П №012928/01

Дата реєстрації: 08.10.03

Власник реєстр. Удост.: BALKANPHARMA-DUPNITZA AD (Болгарія)

У цьому прикладі перекладач за правилами маркування анотацій до лікарських препаратів у РК додав інформацію про виробника та власника реєстраційного номера. Також виконав переклад словосполучення Analgesics and antipyretics. Anilides», як «аналгезуюче, жарознижувальне, протизапальне, седативне», використовував додавання, а саме слово «седативне».

Наступний приклад:

It facilitates the penetration of analgesics through the blood-brain barrier and prevents from collapse development by stimulation of the vasomotor center. Codeine possesses analgetic and sedative effect and potentates the analgesic effect of Paracetamol and Analgin.

Кодеїну фосфат має седативну, аналгетичну дію і потенціює знеболюючий ефект парацетамолу та анальгїну.

У цьому прикладі, перекладач опустив ціле речення, в якому йдеться про вплив препарату на організм, очевидно, були такі вимоги замовника. Наступне речення перекладач перекладав, використовуючи буквальний переклад. Терміни переведені відповідно до медичного словника.

Наступний приклад:

Combination of separate components allows achieving potentiated analgesic effect and reduced adverse effects; in addition it decreases the possibility of addiction by using lower doses.

The separate components of combination are absorbed from the gastrointestinal tract quickly and in high percentage.

Дані речення у розділі «Action» перекладач опустив.

Наступний приклад:

INDICATIONS

Pains of different origin- headache, toothache; neuralgia and neuritis; post-burn pains, post-operative and post-traumatic pains; articular, muscular and phantom pains, dysmenorrheal.

Показання

Невралгія, неврит, мігрень, больовий синдром: головний біль, зубний, ревматичний, фантомний, післяопіковий, травматичний, післяопераційний; застудні захворювання, що супроводжуються больовим синдромом та гіпертермією; дисменорея.

У цьому прикладі ми бачимо, що перекладач використовував перестановку слів у реченні. Можливо, це і неправильно, тому що в оригіналі даються показання до застосування та хвороби поставлені, у тому порядку, в якому препарат діє сильніше. Можливо, це були вказівки замовника. Терміни перекладені відповідно до медичного словника.

Грунтуючись на даному аналізі готового перекладу інструкції до лікарського препарату, можна сказати, що при перекладі, перекладач часто вживає буквальний переклад, за ним слідує перестановка слів у реченні, далі йде додавання та опущення. Досить часто, ми могли спостерігати опущення або додавання деякої частини інформації в анотаціях, можливо це були вимоги замовника перекладу. В основному перекладач дотримувався маркування анотацій до лікарських препаратів у РК.

Виходячи з вищесказаного, ми можемо виділити основні фактори впливу на переклад анотацій до лікарських препаратів.

Виходячи з даних факторів, перекладач анотацій до лікарських препаратів, повинен знати, що при перекладі, він повинен враховувати не тільки лексичні особливості анотацій до лікарських препаратів і правильно вибирати адекватність способів перекладу інформації, перекладачеві необхідно враховувати певне маркування анотацій до лікарських препаратів тієї країни, відповідно до мови якої робиться переклад.

Також, під час аналізу, ми виявили, що часто перекладачеві доводиться керуватися вимогами замовника, тобто орієнтуватися на соціальне замовлення.

Це виявляється у тому, що й порівнювати інструкції до лікарських препаратів англійською, ми можемо побачити, кожен пункт, кожна проблема описується у дрібних подробицях, що не скажеш про інструкції до лікарських засобів українською. В анотаціях до лікарських засобів українською мовою, інформація викладається досить стисло і коротко.

ВИСНОВКИ

У першій частині нашого дослідження було проведено аналіз основних теоретичних положень і понять. Зокрема:

1. Досліджено структурну складову текстів і репрезентація текстової зв'язності. Поєднання поняття «текст» із прагматичними поняттями «мовна діяльність» або «комунікативна функція» вимагає, щоб був здійснений детальний перегляд відмінності «мова як система» і «мовлення як реалізація системи».

Поняття мовної системи або мовної компетенції, що характеризує першу фазу системного підходу лінгвістики тексту, розширюється тільки концепцією комунікативної компетенції, яка, зокрема, визначається Д. Вундерліхом як навик того, що говорить, і з допомогою мовних висловлювань з'являється у комунікації.

Комунікативна компетенція охоплює, згідно із цим, структури та правила, що визначають активізацію мовної компетенції у конкретних комунікативних ситуаціях.

2. Розглянуто семантичний складник текстів в аспекті репрезентації текстової зв'язності. Проаналізовані системний та комунікативний підходи текстової лінгвістики тексту, спрямовані на систему мови та зорієнтовані на комунікацію, потрібно розглядати не як альтернативні, а як взаємопов'язані, що тісно переплітаються між собою. За К. Брінкером «текст потрібно розглядати як мовну та одночасно комунікативну одиницю, тобто обмежений граматично та тематично когерентний ряд мовних знаків, які реалізують чітку комунікативну функцію» [6, с. 15].

Адекватний лінгвістичний аналіз тексту вимагає звертати увагу на обидва напрямки дослідження, причому комунікативно-методичний аспект повинен створювати теоретично-методичну основу. Згідно із цим поняттям, «текст» можна вважати як мовною, так і водночас комунікативною одиницею. Термін «текст» означає обмежений ряд мовних знаків, які є зв'язані між собою та

сигналізують одну комунікативну функцію. Ця дефініція має цілий ряд інших визначень та допускає деякі пояснення, які тут не розглядаються. З мовної точки зору одиниця «текст» характеризується як ряд мовних знаків, а для його аналізу важливим є весь спектр засобів.

3. Проаналізовано термінологію у сфері медицини та її особливості у медичних текстах.

Дослідження показало, що такі ознаки, як стислість, однозначність, відсутність синонімії присутні не у всіх термінах. Медичні терміни утворюють варіативні і синонімічні ряди. Деякі терміни багатозначні, що свідчить про не зовсім розвинений стан досліджуваної термінології.

В аналізі виявилася тенденція використання таких моделей медичних термінів, які виконують не стільки номінативну, скільки атрибутивну функцію, що відображає характерну рису англійської мови, тобто схильність до максимального спрощення і зручності використання мовних засобів.

4. Вивчено тексти медичного дискурсу в контексті сучасних текстолінгвістичних досліджень. Сучасні англійські (англо-американські, британські, канадські) фармацевтичні тексти з огляду на їхні кількісні параметри, наявність зображувального коду, наявність/відсутність вузько галузевої спеціалізації представлено в соціальній комунікації п'ятьма типами, які відбивають сучасний стан текстотвірної діяльності в одному з сегментів медичного дискурсу.

Структурно-семантичною особливістю фармтекстів є їх дискретна організація, що пов'язана з наявністю в них чотирьох інформаційних зон (інтродуктивно-дескриптивної, регламентативно-директивної, попереджень, референціальної). У межах кожного тестового типу позиційне відношення між цими зонами відзначається варіативністю й дискретністю.

5. Досліджено семантичну класифікацію речень медичних інструкцій. Характер організації семантичного простору медичних інструкцій полягає у вигляді п'яти базових фреймів, об'єднаних в одну концептуальну міжфреймову сітку (мережу). В ній базові фрейми пов'язані вітальними зв'язками, які

відбивають когерентність тексту на когнітивному рівні (когнітивний аспект зв'язності тексту).

Виявлена в усіх медичних інструкціях система індикаторів адресованості безпосередньо пов'язана з основною прагматичною інтенцією фармтекстів інструкцій – порадою.

Взаємозв'язок між адресантами та адресатами, який розглядається як текстова рівновага, регулюється показниками безпосередньої та опосередкованої спрямованості. Сукупність індикаторів адресованості формує модель текстової рецепції, яка забезпечує адресату максимально ефективну навігацію в інформаційному текстовому просторі.

6. Проаналізовано втілення комунікативно-прагматичних інтенцій в сучасних англійських фармацевтичних текстах та особливості їх адресності.

Цілісність та зв'язність текстів досягається через інтегровану взаємодію кількох чинників: системою катафоричних та анафоричних посилань; каркасну сітку; концептуальну міжфреймову сітку, а також систему індикаторів адресованості. Система катафоричних та анафоричних посилань складається з монопроменевих або поліпроменевих метатекстових посилань. При цьому кожний тип фармтекстів демонструє специфічну варіативність реалізації зв'язності через систему посилань. Каркасна сітка постає як сукупність назв препаратів, що реалізує співвідношення між інформаційними зонами.

До низки особливостей сучасних фармацевтичних текстів належить поєднання дискурсивних форм наукового, офіційно-ділового (юридичного) стилів. Домінуючою ознакою є наявність одиниць, що представляють науковий стиль, а також одиниць офіційно-ділового стилю. Підстильова варіативність пов'язана з галузями практичної медицини, а також прикладними напрямками природничих дисциплін (фізики, хімії, біології). Жанрові ознаки представлені одиницями, що репрезентують наукову статтю, статтю з довідника, інструкцію, положення із закону, патентно-ліцензійний документ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 496 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Бацевич Ф. С. Текст як результат і одиниця комунікації. Текст і дискурс. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2004.
3. Боцман А.В. Особливості анафоричних і катафоричних відношень у фармацевтичних текстах (на матеріалі англомовних інструкцій до вживання лікарських препаратів) // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. – К.: Вид-во Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2004. – Вип. 5. – С. 7-16.
4. Боцман А.В. Прагматичні особливості англомовних фармацевтичних текстів-інструкцій // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – К.: Вид-во Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2001. – С. 49-52.
5. Боцман А.В. Семантичні особливості англомовних фармацевтичних текстів-інструкцій до вживання лікарських препаратів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. – 2001. - №1 – С. 87-92.
6. Боцман А.В. Типологія англомовних фармацевтичних текстів-інструкцій для вживання лікарських препаратів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. – 2000. - №1 – с. 152-156.

7. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / С.В. Вострова. – К., 2003. – 20 с.
8. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
9. Голосова Т. М. Комунікативні аспекти дослідження тексту, Мат-ли Всеукраїнської наук. конференції «Семантика, синтактика, прагматика мовленевої діяльності»; Львів «Літопис», 1999. Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України, Львівський державний університет ім. І. Я. Франка).
10. Єфименко В. А. Дискурсивна характеристика потоку свідомості в англійській мові: автореферат дис. ... канд. філол. наук / В. А. Єфименко. – К., 1997. – 16 с.
11. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту. / Єщенко Т. А. Текст у лінгвістиці та інших філологічних науках. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2009. – 264 с.
12. Зубова Л.Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских сокращений / Л.Ю. Зубова // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2005. – № 2. – С. 121–125.
13. Іщенко Н. Г. Лексико-граматичні домінанти наукового тексту / Н. Г. Іщенко, В. В. Ліпінська // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія: Філологія. Педагогіка. – 2013. – Вип. 1. – С. 32-42. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vntufil_2013_1_6.pdf.
14. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с. 70 ISSN 2409-1154 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015 № 18 том 2

15. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения / Т.Р. Кияк. – К. : УМК ВО, 1989. – 174 с.
16. Коваленко А.Я. Общий курс научно-технического перевода : [пособие по переводу с англ. языка на рус.] / А.Я. Коваленко. – М. : ИКОС, 2004. – 115 с.
17. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту / І. М. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання. 2008. – 432 с.
18. Москальская О. И. Грамматика текста / О. И. Москальская. – М., 1981. – 183 с.
19. Петрова О.Б. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань хвороб в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О.Б. Петрова. – Х., 1994. – 24 с.
20. Поспелов Н. С. Сложное синтаксическое целое и основные особенности его структуры / Н. С. Поспелов // Доклады и сообщения Института русского языка. – М., 1948. – Вып. 2. – С. 43-68.
21. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту: автореф. дис... канд. філол. наук / С. М. Рибачок. – Запоріжжя, 2005. – 20 с.
22. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста / Д.В. Самойлов. – М. : ИД «Практика», 2006. – 148 с.
23. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – К. – ЦУЛ, «Фитосоциоцентр», 2002. – 336 с.
24. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / Смирницкий А. И. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1957. – 287 с.
25. Соколов В.В. Відбиття лексико-фразеологічними новотворами англійської мови розвитку сучасної охорони здоров'я у США і Великобританії / В.В. Соколов // Функціональна лінгвістика. – 2011. – Т. 2. – № 2. – С. 198–200.
26. Стилистика английского языка: Учебник / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К.: Вища шк., 1991. – 272 с.
27. Bilefsky, D., & Yeginsu, C. (2020, March 27). Of 'Covidivores' and 'Coronababies': Life During a Lockdown. New York Times. Retrieved from

<https://www.nytimes.com/2020/03/27/world/coronavirus-lockdown-relationships.html>

28. Byron Anderson J. Sick English: Medicalization in the English Language / Janet Byron Anderson. — North Charleston : CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012. — 76 p.
29. Coronaspeak as Key to Coronaculture: Studying New Cultural Practices Through Neologisms International Journal of English Linguistics; Vol. 10, No. 6; 2020
30. F. Peter Lisowski, Charles E. Oxnard, Anatomical terms and their derivations, University of Western Australia, Australia, 2007, p. 24,32,106
31. Hall, S. and Li, C. (2nd April 2020). 'COVID-19 proves that media's value is growing — but we need to find better ways to measure it'. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/covid-19-media-value/> (visited on 19th April 2020).
32. Hughes, H. K. Dictionary of Abbreviations in Medicine and the Health Sciences [Text]/ H. K. Hughes. — Lexington, 1977. — 123 c
33. Jamouille M. Quaternary Prevention, an Answer of Family Doctors to Overmedicalization / Marc Jamouille // International Journal of Health Policy and Management. — 2015. — 4 (2). — P. 61—64.
34. Linder, D. and De Sterck, G. (2016). 'Non-native scientists, research dissemination and English neologisms: what happens in the early stages of reception and re-production?' *Ibérica* 32, pp. 35–58. URL: <https://www.redalyc.org/jatsRepo/2870/287048507003/html/index.html>.
35. New Webster's dictionary and thesaurus of the English language. — Dunbury : Lexicon Publ., 1993. — 788 p.
36. Rets I. Teaching Neologisms in English as a Foreign Language Classroom // International Conference on Teaching and Learning English as an Additional Language. — Antalya, Turkey: — GlobELT, 2016. — 813—820.
37. Rice University Neologisms database [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words04/neologisms/s.html#s>

38. Rosemary Courtney. Longman Dictionary of Phrasal Verbs / Courtney Rosemary. – M., 1996. – 768 p.
39. The Oxford Dictionary of New Words. — Oxford. New York, 1997.
40. Wakefield H. The Advanced Learner's Dictionary of Current English / H. Wakefield, E. Gatenby, A. Hornby. – Ldn., 1967. – 988 p.

SUMMARY

The topic of this work is "Lexical and semantic means of realizing the integrity of professional medical translation: communicative-translational aspect".

The relevance of the topic is determined by the focus of modern linguistic research on a comprehensive analysis of the text in communicative-pragmatic, semantic, functional aspects, in particular, interest in texts of a wide range of functions (advertising, media, etc.).

The purpose of this course is to study the features of textuality and the specifics of linguistic means of its expression in the texts of the medical field

The object of the study is English-language structured texts that accompany drugs and serve as instructions for their use.

The subject of research is the structural, semantic and pragmatic features of English-language pharmaceutical texts that are accompanying drugs.

Research methods. The set tasks and features of the actual material led to the integrated use of: the method of linguistic description; quantitative method for the analysis of the set of researched texts; elements of stylistic analysis to characterize their stylistic and genre specifics.

The scientific novelty of the course is that English-language texts - instructions that accompany drugs, are considered for the first time from the standpoint of text linguistics. The nature of text segmentation is established, as well as the features of text coherence.

The practical significance of this work is due to the possibility of their use in normative courses of lexicology and stylistics of English, theoretical grammar, special courses on the problems of text linguistics, in teaching a practical course of English.